

STRÁŽCOVIA PRALESA

VZDELÁVACIA LEKCIA

**GUARDIANS
OF THE
RAINFOREST**

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

VZDELÁVACIA LEKCIA STRÁŽCOVIA PRALESA

Ciele:

- ★ Účastníci a účastníčky sa zoznámia so životom pestovateľov kakaa v západnej Afrike a dozvedia sa o konkrétnych spôsoboch, ako možno pestovať kakao a pritom chrániť dažďové pralesy a biodiverzitu.
- ★ Účastníci a účastníčky si objasnia základné pojmy udržateľného poľnohospodárstva.
- ★ Účastníci a účastníčky preskúmajú spôsoby, ako Fairtrade pomáha chrániť životné prostredie.

Anotácia: Počas tejto lekcie sa účastníci a účastníčky zoznámia s podmienkami pestovania kakaa v západoafrickej krajine Sierra Leone. Objasnia si základné pojmy týkajúce sa udržateľného poľnohospodárstva a Fairtrade, ktoré okrem iného kladie dôraz na ochranu dažďových pralesov. Pomocou metódy INSERT preskúmajú päť spôsobov ochrany životného prostredia a boja s klimatickou zmenou, ktorá zásadne ovplyvňuje životy pestovateľov po celom svete.

Kľúčová otázka: Ako je možné pri pestovaní kakaa chrániť životné prostredie a dažďové pralesy?

Vek: 13+

Počet účastníkov/čok: 2+

Časová dotácia: 45+ minút

Pomôcky:

- ★ kartičky pojmov - povystrihovaná sada do každej dvojice (v prílohe),
- ★ texty o spôsoboch ochrany životného prostredia a klímy - pre každého účastníka a účastníčku jeden text (v prílohe),
- ★ film Guardians of the Rainforest (link: https://youtu.be/KJgWEIMA_YU).
- ★ papiere, ceruzky, tabuľa, kriedy.

POSTUP = EVOKÁCIA + UVEDOMENIE + REFLEXIA

EVOKÁCIA (5 MINÚT)

Povedomie o dažďovom pralesi (5 minút)

Na úvod k premýšľaniu o téme ochrany dažďového pralesa vyzvite skupinu k zamysleniu a odpovediam na nasledujúce otázky. Odpovede účastníkov a účastníčok zaznamenávajúte na tabuľu alebo flipchart:

- ★ **Čo vám napadne, keď sa povie prales?**
- ★ **Kde sa podľa vás nachádzajú dažďové pralesy?** (Môžete ukázať na mape.)
- ★ **Je potrebné chrániť prales? Prečo áno, prečo nie?**

UVEDOMENIE (35+ MINÚT)

Premietanie filmu

(20+ minút)

Rozdelte účastníkov a účastníčky do dvojíc, do každej rozdajte **kartičky pojmov**. Vysvetlite, že ich úlohou bude pomocou filmu nájsť správne **prepojenie siedmich pojmov a ich vysvetlení (ich definícií)**. Premietnite film Guardians of the Rainforest (Strážcovia pralesa) z dielne Fairtrade Foundation (12 minút).

Po zhladnutí filmu dajte účastníkom a účastníčkam ešte niekoľko minút, aby si vo dvojiciach pojmy ujasnili. Potom zdieľajte vysvetlenie pojmov v celej skupine a dajte účastníkom a účastníčkam priestor sa dopýtať, ak niečomu nerozumejú. Ak máte viac času, môžete spoločne prebrať, čo ich na filme zaujalo a prečo.

Päť spôsobov ochrany

(15+ minút)

Rozdajte každému účastníkovi a účastníčke jeden z piatich **textov o spôsoboch ochrany životného prostredia a klímy**, ktoré vysvetľujú, ako Fairtrade podporuje pestovateľov v boji proti klimatickým zmenám a v ochrane fauny a flóry. Poskytnite účastníkom a účastníčkam 5 minút k naštudovanie ich konkrétneho textu a vyzvite ich, aby si pri čítaní na okraji robili poznámky metódou INSERT¹.

Vo zvyšku času sa postupne ku každému z piatich textov dopytujte, o čom to bolo a čo ich zaujalo. Ku každému textu nechajte vždy vyjadriť viac účastníkov a účastníčok, ktorí daný text čítali. Spýtajte sa tiež, ktoré časti textov pre nich boli nové (označené +) a o čom by sa chceli dozvedieť viac, alebo im nerozumejú (označené ?). U častí s otáznikom sa môžete opýtať celej skupiny, či niekto z ostatných pozná odpoveď. Ak máte viac času, môžete nechať zdieľať značky s komentárom najprv vo dvojiciach (Ideálne tých, ktorí mali rovnaké texty) a potom až v celej skupine.

REFLEXIA (5 MINÚT)

Päť viet

(5 minút)

Vyzvite účastníkov a účastníčky, aby si každý pre seba na prázdny papier napísali 5 viet o ochrane životného prostredia a klímy. Môžu písať o tom, čo ich zaujalo vo filme a v lekcii, prípadne, ako sami chcú podporovať alebo už podporujú ochranu životného prostredia.

WWW.FAIRTRADE-CESKO.CZ

¹ Metóda INSERT má za cieľ viesť dieťa k aktívnemu čítaniu, premýšľaniu nad textom a prepájaniu nových informácií s tým, čo už pozná. INSERT spočíva vo využívaní systému značiek, ktoré dieťa pri čítaní do textu zaznamenáva. Najčastejšie sa používajú tieto značky: ✓ = túto informáciu som už poznal; + = táto informácia je pre mňa nová a verím jej; ? = o tomto sa potrebujem dozvedieť viac. U pokročilejších účastníkov a účastníčok možno zahrnúť aj značku mínus (-), ktorá označuje, že informácia je v rozpore s mojimi doterajšími znalosťami, skúsenosťami.

PRÍLOHY = KARTIČKY POJMOV A SPÔSOBOV OCHRANY

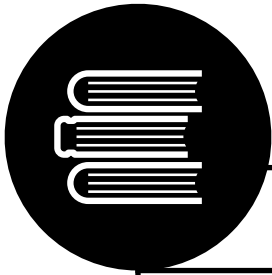
POJEM	VYSVETLENIE
BIODIVERZITA	Existencia veľkého počtu rôznych druhov zvierat a rastlín, ktoré vytvárajú vyvážené prostredie. Biologická rozmanitosť života vo všetkých jeho formách, úrovniach a kombináciách.
POĽNOHOSPODÁRSTVO PRIATEĽSKÉ K PRALESOM	Spôsob hospodárenia, kde poľnohospodári spoločne hospodária trvalo udržateľným spôsobom a chránia dažďový prales aj zvieratá, ktoré v ňom žijú.
KLÍMA (PODNEBIE)	Pravidelný a dlhodobý stav počasia na určitom mieste.
FAIRTRADOVÉ DRUŽSTVO	Spoločenstvo pestovateľov, ktorí sa združujú za účelom podpory svojich členov. Členovia sa riadia štandardmi Fairtrade a sami spoločne rozhodujú, ako minú prostriedky bonusového fairtradového príplatku.
AGROLESNÍCTVO	Systém hospodárenia, ktorý využíva vhodnú kombináciu stromov, poľnohospodárskej produkcie a chovu zvierat.
FAIRTRADOVÉ ŠTANDARY	Požiadavky, ktoré musia splniť pestovatelia aj výrobcovia, aby produkt získal certifikáciu Fairtrade.
KOMISIE PRE NAKLADANIE S FAIRTRADOVÝM PRÍPLATKOM	Skupina pestovateľov, ktorí sú vybraní (zvyčajne väčšou skupinou) na rozhodovanie o tom, ako v družstve využiť prostriedky z bonusového fairtradového príplatku, aby z toho mala prospech celá komunita pestovateľov.

SPÔSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">FAIRTRADOVÍ PESTOVATELIA VYSÁDZAJÚ STROMY</p> <p>Odlesňovanie sa spôsobuje najmä rozširovaním a premiestňovaním poľí a pastvín. Výrub stromov a zaberanie pôdy na poľnohospodárske účely predstavuje takmer 20 % globálnych emisií skleníkových plynov, čím odlesňovanie v škodlivosti predbieha celý sektor dopravy. Jedným z hlavných dôvodov odlesňovania je aj vytváranie priestoru pre pestovanie poľnohospodárskych plodín alebo chov dobytka.</p> <p>Existuje však udržateľný model poľnohospodárstva - agrolesníctvo. V ňom sú zámerne so stromami pestované plodiny a chované zvieratá, čo zlepšuje kolobeh živín a vody, chráni pôdu, predchádza erózii pôdy a zvyšuje biodiverzitu. Lesy a stromy sú prirodzeným prostredím pre miestne druhy rastlín a živočíchov, ukladajú v sebe oxid uhličité, poskytujú biotopy pre opel'ovače a stabilizujú klímu.</p> <p>Fairtrade aktívne podporuje ako ochranu lesov, tak výsadbu stromov. Fairtrade štandardy zakazujú výrub chránených lesov a vyžadujú, aby pestovateľské družstvá mapovali rizikové oblasti, zvyšovali povedomie svojich členov o klíme a podporovali metódy šetrnej produkcie. Mnoho fairtradových družstiev sa tiež rozhodlo investovať Fairtradový príplatok do projektov na obnovu lesov. Napríklad pestovateľská organizácia Sireet OEP vysadila počas jediného roka vo východnej Afrike 150 000 stromov.</p> <p>Pestovateľské fairtradové družstvo KKFU so sídlom v Ghane prepojuje celkom 100 000 členov. Spoločne s Fairtrade Africa spolupracujú na projekte Sankofa, ktorý podporuje ochranu biodiverzity výsadbou rôznych stromov a poľnohospodárskych plodín za účelom zlepšenia kvality pôdy a zníženie emisií CO₂. Cieľom projektu je vytvoriť dynamické agrolesníctvo a klimaticky inteligentné systémy pestovania plodín pokrývajúce viac ako 400 hektárov pôdy s vysokou rozmanitosťou plodín a drevín. Projekt má priamy dopad na 2 900 pestovateľov a celkom 13 400 členov domácnosti.</p>	

***DO STĽPCA POZNÁMKY SI VEDĽA DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVAME TIETO SYMBOLY:**

- √ Fajkou označíme informácie, ktoré sú pre nás známe.
- + Plusom označíme informácie, ktoré sú pre nás nové.
- ? Otáznikom označíme informácie, ktorým nerozumieme, alebo o nich chceme vedieť viac.

SPÔSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p>PESTOVATELIA NAVŠTEVUJÚ ŠKOLENIA O ZMIERŇOVANÍ KLIMATICKÉ ZMIENY</p> <p>Fairtrade podporuje pestovateľov v boji s klimatickou zmenou prostredníctvom technického poradenstva, spravodlivejších miezd, špeciálnymi programami a štandardmi šetrnými k životnému prostrediu.</p> <p>Klimatická kríza už má vážne dôsledky na komunity pestovateľov. <i>"U nás v Ekvádore viedla zmena klímy k vymiznutiu pôvodných druhov rastlín. Ohrozené sú aj zásoby sladkej vody, pretože ľadovce sa v horách roztápajú"</i>, hovorí pestovateľka kávy Fanny Yaucen.</p> <p>Fairtradové organizácia CLAC poskytuje pestovateľom školenia, ako znižovať dopady klimatických zmien. Tieto školenia ponúkajú pestovateľom rady, ako prispievať k tvorbe živín v pôde. Takáto pôda potom podporuje zdravie rastlín a žijú v nej živočíchy, ktorí pomáhajú v boji so škodcami a chorobami. Africkí, ázijskí a latinskoamerickí zamestnanci Fairtrade pre pestovateľov organizujú workshopy a školenia o pestovaní šetrnom k životnému prostrediu. Pestovatelia sa prakticky učia, ako reagovať na extrémnejšie počasie, vysádzajú odolnejšie rastliny a učia sa ekologické techniky pestovania, ktoré im umožňujú lepšie reagovať na klimatickú zmenu a zachovať si pritom vysokú efektívnosť pestovania. Cieľom školení je určiť také klimatické opatrenia, ktoré budú prínosom pre životné prostredie a klímu, ako aj pre samotných pestovateľov.</p> <p>V roku 2013 napadol farmy pestujúce bio banány v peruánskej oblasti Piura nový škodca - hmyz z rodu strapiek, ktorého premnoženie prisudujú pestovatelia klimatickej zmene. Premnoženie tohto škodcu malo dosah na 40 % fariem a znížilo vývoz o 30 %. V rámci spolupráce nemeckého predajcu, miestnej univerzity a poľnohospodárskeho družstva pestovateľov banánov, organizácia Fairtrade realizovala projekt preškolenia pestovateľov, aby premnoženie škodcov dokázali riešiť zvyšovaním biodiverzity a využívaním miestnych rastlín odpudzujúcich tento hmyz. Vďaka projektu sa podarilo dostať škodcu pod kontrolu a znížiť množstvo poškodenej úrody na minimum.</p> <p>Fairtradové štandardy obsahujú mnoho konkrétnych krokov a požiadaviek týkajúcich sa znižovania emisií skleníkových plynov. Napríklad plantáže musia obmedziť využívanie energie z neobnoviteľných zdrojov a sú k tomu vedené aj malé farmy.</p>	

***DO STĽPCA POZNÁMKY SI VEDĽA DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVAME TIETO SYMBOLY:**

- √ Fajkou označíme informácie, ktoré sú pre nás známe.
- + Plusom označíme informácie, ktoré sú pre nás nové.
- ? Otáznikom označíme informácie, ktorým nerozumieme, alebo o nich chceme vedieť viac.

SPÔSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">PESTOVATELIA OBMEDZUJÚ POUŽÍVANIE ŠKODLIVÝCH PESTICÍDOV</p> <p>Pesticídy sú jedovaté chemikálie, ktoré sa používajú na zamedzenie strát poľnohospodárskej produkcie. Herbicídy sú druhom pesticídov, ktoré slúžia na hubenie buriny, fungicídy slúžia na hubenie plesní. Pesticídy môžu znížiť biodiverzitu a znečisťovať vodu a pôdu, ale tiež poškodiť zdravie poľnohospodárov. Spôsobujú bolesti hlavy a vyrážky, ale aj dlhodobé problémy vo forme ochorenia nervového systému a poškodenie pečene.</p> <p>Fairtrade zakazuje používanie niektorých pesticídov, ktoré sú škodlivé pre životné prostredie a všeobecne pestovateľov vedie k tomu, aby používanie pesticídov znižovali. Fairtrade experti trénujú pestovateľov, ako sa ekologicky postarať o škodcu a používať prírodné hnojivá. Fairtrade odporúča použitie takzvanej integrovanej ochrany proti škodcom: výber vhodných odrôd, kultivačných metód a ekologickej ochrany proti škodcom. Vo vietnamskom družstve Eakiet vďaka školeniam prestali pesticídy úplne používať. Ak sa tu začne vo veľkom vyskytovať škodlivý hmyz, používajú teraz k jeho vypudeniu miesto pesticídov polievaním vodou pod vysokým tlakom.</p> <p>Štúdie ukazujú, že vďaka zapojeniu do systému Fairtrade sa znížilo používanie chemikálií aj v mnohých ďalších pestovateľských družstvách. Pri pestovaní fairtradových ruží v Keni je používané o 70 % menej insekticídov a o 75 % menej fungicídov, než sa využíva pri pestovaní bežných kenských ruží. Úroveň použitia chemikálií je tak na rovnakej úrovni ako na holandských kvetinových farmách. Nakoniec napriek leteckej doprave do Európy majú prekvapivo kenské fairtradové kvety nižšiu uhlíkovú stopu než tie holandskej, pretože teplá klíma v Afrike je pre pestovanie kvetín ideálna. Pestovanie vo vykurovaných európskych skleníkoch tak má vyššiu uhlíkovú stopu.</p> <p>Znižovanie uhlíkovej stopy nie je to jediné, čo sa na kvetinových farmách rieši vo vzťahu k životnému prostrediu. Niektoré farmy zhromažďujú dažďovú vodu pre zavlažovanie, iné využívajú mokrade a rady starostlivo vybudovaných bazénikov k čisteniu vody, ktorá vychádza zo skleníkov. To nielen čistí vodu a predchádza znečisťovaniu, ale umožňuje aj opakované využívanie vody.</p>	

***DO STĽPCA POZNÁMKY SI VEDĽA DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVAME TIETO SYMBOLY:**

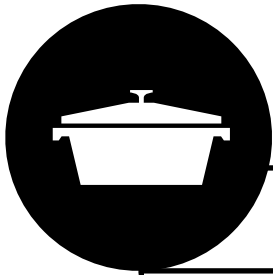
- √ Fajkou označíme informácie, ktoré sú pre nás známe.
- + Plusom označíme informácie, ktoré sú pre nás nové.
- ? Otáznikom označíme informácie, ktorým nerozumieme, alebo o nich chceme vedieť viac.

SPÔSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">FAIRTRADOVÍ PESTOVATELIA CHRÁNIA BIODIVERZITU</p> <p>Biodiverzita označuje rozmanitosť živých druhov na Zemi a je predpokladom pre rozkvet života na tejto planéte. Biodiverzita je ohrozená nadmerným využívaním prírodných zdrojov, znečistením a zmenou klímy.</p> <p>Fairtrade podporuje 1 822 družstiev a organizácií, ktorých členovia pôsobia ako oddaní ochrancovia biodiverzity. Tí spoločne obhospodarujú 2,38 milióna hektárov poľnohospodárskej pôdy. Pestovanie stromov a niekoľkých druhov plodín dohromady zvyšuje výnosy rodinných fariem a zároveň zlepšuje príjem rodín. Stromy poskytujú plodinám tieň a opadané rozkladajúce sa lístie obohacuje pôdu, ktorá je potom úrodnejšia. Tento spôsob hospodárenia navyše diverzifikuje produkciu potravín.</p> <p>Fairtrade pestovatelia vykonávajú celý rad aktivít na podporu biodiverzity, ako napríklad kompostovanie, obmedzovanie používania chemikálií, ekologické pestovanie a výsadbu stromov.</p> <p>Kompostovanie podporuje biodiverzitu tým, že kompostovaný odpad dokáže nahradiť umelé hnojivá. Klíme potom prospieva to, že na skládke končí menej organického odpadu, z ktorého pochádzajú emisie metánu - silného skleníkového plynu. Využívanie kompostu často významne zlepšuje hladinu živín v pôde a schopnosť pôdy zadržiavať vodu. Poľnohospodár navyše vytváraním kompostu šetrí peniaze, ktoré by inak musel vydať na nákup umelých hnojív. Kompostovanie je medzi pestovateľmi zapojenými do systému Fairtrade široko využívané, či už na indických bavlníkových farmách a čajových plantážach, na ghanských kakaových farmách a kenských kvetinových plantážach, alebo na peruánskych banánových plantážach a kávových farmách.</p>	

***DO STĽPCA POZNÁMKY SI VEDĽA DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVAME TIETO SYMBOLY:**

- √ Fajkou označíme informácie, ktoré sú pre nás známe.
- + Plusom označíme informácie, ktoré sú pre nás nové.
- ? Otáznikom označíme informácie, ktorým nerozumieme, alebo o nich chceme vedieť viac.

SPÔSOB OCHRANY	POZNÁMKY*
<p style="text-align: center;">SYSTÉM FAIRTRADE JE SÚČASŤOU RIEŠENIA KLIMATICKEJ ZMENY</p> <p>Riešenie klimatických zmien je jadrom celého hnutia fair trade, pretože vážne ohrozuje živobytie pestovateľov a pestovateľiek. Ku klimatickej kríze pritom prispeli najmenej: jedna osoba zo Slovenska má rovnakú uhlíkovú stopu ako 12 ľudí z Pobrežia Slonoviny a 37 ľudí ze Sierra Leone.</p> <p>Fairtrade koordinuje špeciálne programy, aby pestovateľov počas klimatickej krízy čo najviac podporil. Učí ich reagovať na dopady klimatickej zmeny ako napríklad menej úrodnú pôdu, ochorenia plodín, zlyhávajúci zber a extrémne počasie. Súčasťou týchto programov je napríklad Klimatická akadémia v Keni, ktorá prebiehala počas rokov 2017 až 2020, ako séria školení a technickej podpory vytvorená špeciálne za účelom zvýšenia odolnosti pestovateľov kávy voči zmene klímy. V západnej Afrike na kakaových fairtradových farmách testuje pestovanie yamov (sladkých zemiakov) odolných voči suchu, aby podporil zabezpečenie dostatku potravín. Etiópske družstvo Oromia sa zapojilo do iniciatívy uhlíkových kreditov a zakúpilo variče na bioplyn. Vďaka projektu získalo 10 000 pestovateľov kávy 20 000 varičov. Nové spotrebiče znižujú používanie palivového dreva o 50 %, znižujú množstvo škodlivých častíc sadzí o 24 - 45 % a množstvo uhlíkových emisií až o 70 %. Ako palivo sa v týchto varičoch na bioplyn používa živočíšny hnoj a vedľajší produkt ich prevádzky možno použiť ako biohnojivo na farme.</p> <p>Vo svojich štandardoch Fairtrade vyzýva pestovateľov k ekologickejšiemu využívaniu prírodných zdrojov, zákazu škodlivých pesticídov a ďalších látok, zákazu geneticky modifikovaných sadeníc a osív. Pestovatelia sa zaväzujú chrániť biodiverzitu, nepodieľať sa na odlesňovaní a znižovať svoju uhlíkovú stopu.</p> <p>Fairtrade podporuje pestovateľov garantovanou minimálnou výkupnou cenou a bonusovým fairtradovým príplatkom. Ponúka pestovateľom tiež extra príplatok za bio produkciu. Keď kupujete produkty Fairtrade, podporujete farmára, aby boli odolnejšie voči klimatickej kríze a chránili dažďové pralesy a životné prostredie.</p>	

***DO STĽPCA POZNÁMKY SI VEDĽA DANÉHO TEXTU ZAZNAMENÁVAME TIETO SYMBOLY:**

- √ Fajkou označíme informácie, ktoré sú pre nás známe.
- + Plusom označíme informácie, ktoré sú pre nás nové.
- ? Otáznikom označíme informácie, ktorým nerozumieme, alebo o nich chceme vedieť viac.